

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ELEŞTİREL DÜŞÜNME EĞİLİMLERİ İLE GİRİŞİMCİLİKLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN İNCELENMESİ**EXAMINING THE RELATIONSHIPS BETWEEN UNIVERSITY STUDENTS' CRITICAL THINKING SKILLS AND ENTREPRENEURSHIP***Duygu ŞALLI****Geliş Tarihi: 13.07.2023**Kabul Tarihi: 07.08.2024**(Received)**(Accepted)*

ÖZ: Eleştirel düşünme, herhangi bir bilgi kaynağı hakkında sorgulama, akıl yürütme ve mantıksal çıkarımlar yapmak ile ilgili bir düşünme türü olup öğrenilebilir bir süreçtir. Bireysel ve toplumsal anlamda sağladığı kazançlar düşünüldüğünde öğrencilerin mezun olmadan önce eleştirel düşünme becerilerine sahip olması bir gerekliliktir. Toplumsal kalkınmayı sağlamanın yollarından biri de girişimcilik faaliyetlerinden geçmektedir. Girişimci fikirlerin eyleme dönüşerek uzun vadede ekonomik kalkınmaya katkı sağlaması için henüz okul sıralarındayken öğrencilerin girişimci bir zihniyete sahip olması önemlidir. Girişimciler bir ağ oluşturmak için beklenmedik unsurları birbirine bağlayan ve yenilikçi bağlantılardan yararlanan zengin hayal gücüne sahip olan bireylerdir. Burada dikkat edilmesi gereken temel nokta, öğrenciler için hem yaratıcılık ve eleştirel düşünme becerilerini geliştiren eğitim programlarının uygulanması hem de girişimci bir ruh kazandırmaya yönelik faaliyetlerin teşvik edilmesidir. Bu bilgiler doğrultusunda araştırmanın amacı üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ve girişimcilikleri arasındaki ilişkileri incelemektir. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini 2022-2023 eğitim öğretim yılında bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesinde eğitim gören 384 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak; “Marmara Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği” ve “Öğretmen Adaylarına Yönelik Girişimcilik Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ve girişimcilikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eleştirel düşünme, girişimcilik, üniversite öğrencisi.

ABSTRACT: Critical thinking is a type of thinking about questioning, reasoning and making logical inferences about any source of information and is a learnable process. Considering the individual and social gains, it is a necessity for students to have critical thinking skills before graduating. One of the ways to ensure social development is through entrepreneurial activities. In order for entrepreneurial ideas to turn into action and contribute to economic development in the long run, it is important for students to have an entrepreneurial mindset

*Bu çalışma için Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Araştırma ve Yayın Etik Kurulu tarafından 23. 05.2023 tarihinde verilen etik değerlendirme kararı ile 05-19 sayılı etik değerlendirme belgesi alınmıştır.

*Arş. Gör. Dr., Marmara Üniversitesi, duygu.salli@marmara.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8126-7131.

OPEN ACCESS

© Copyright 2024 Şallı

while they are still at school. Entrepreneurs are individuals with rich imagination who connect unexpected elements and leverage innovative connections to create a network. What is important here is to implement educational programs that foster creativity and critical thinking skills for students while also encouraging activities that instill an entrepreneurial spirit. In line with this information, the aim of the research is to examine the relationships between university students' critical thinking skills and entrepreneurship. The relational screening model, one of the quantitative research methods, was used in the research. The sample of the research consists of 384 students studying at the faculty of education of a state university in the 2022-2023 academic year. As a data collection tool in the research; "Marmara Critical Thinking Tendencies Scale" and "Entrepreneurship Scale for Teacher Candidates" were used. According to the results of the research, a significant relationship was found between university students' critical thinking skills and entrepreneurship.

Key Words: Critical thinking, entrepreneurship, university student

EXTENDED ABSTRACT

Introduction: Thinking is an important skill of our mind. By using this skill, we learn, improve ourselves and get to know our environment. During thinking, many processes such as decision making, questioning, comparison, choose, reasoning, and problem solving take place in the mind (Güneş, 2021). Considering that critical thinking is the correct management of mental processes, it can be said that entrepreneurship, which is considered one of the skills of the 21st century, is the action of the process that begins in the mindset. Because the inquiring mind takes risks, the examining mind sees opportunities, the mind that follows new questions produces always innovative and creative ideas. This risk taking, seeing opportunities, producing innovative and creative ideas are important components of the concept of entrepreneurship. At the same time, it manifests itself in the form of entrepreneurship, creativity and knowledge, which reflects a mentality towards seizing opportunities, autonomy and self-realization, and transforming them into economic value by blending them with a strategic vision (Lundstrom & Stevenson, 2006). As it is seen, it is considered important to create a new structure with the interaction of concepts such as critical thinking skills and entrepreneurship in order to create value in the 21st century. Accordingly, examining the relationships between university students' entrepreneurial and critical thinking tendencies constitutes the purpose of the research.

One of the reasons that makes this research topic important is that in addition to professional knowledge the demand of today's business world is for individuals who stand out with their thinking skills in the context of 21st century needs, who can look critically and problems, different solutions (Nakatani & Wynekoop, 2020). Addressing deep cognitive structures consists of competencies such as analysis, synthesis, problem solving, reinterpretation, and creating original ideas, which form the framework of critical thinking. When focusing on these concepts, one of the features that enables meeting on a common ground is to accept and adapt to change. While entrepreneurship requires determining a new and functional route against changing situations; critical thinking requires rethinking ideas every time with probing questions, accepting that ideas can change when evaluated from different parameters, and being productive with multidimensional perspectives. With these features, it is seen that the context of entrepreneurship and critical thinking creates a current infrastructure for the restructuring of social, intellectual, cultural and mental value.

When the literature is examined, there are studies related to the entrepreneurship of students and evaluated within the framework of the entrepreneurship education program (Iglesias-Sánchez et al., 2016; Korkmaz, 2012; Patir & Karahan, 2010; Sutanto et al., 2019; Ubuz, 2019). There are also studies on students' critical thinking skills (Goldsmith, 2013; Suciati et al., 2022; Tümen Akyıldız, 2020; Tümkaya & Aybek, 2008). There are also some studies in the literature (Dabo, 2018; Sugito, 2020; Yanuarto & Hapsari, 2022) that deal with entrepreneurship and critical thinking skills. It has been observed that studies that evaluate these two concepts from an educational perspective and address students' critical thinking skills and entrepreneurship together (Ateş & Yavuz, 2021; Karakuş & Uslu, 2021; Öztürk, Önder & Güven Yıldırım, 2019) are limited. This research has a unique importance in terms of presenting up-to-date data by evaluating the critical thinking tendencies of university students with their entrepreneurship.

Method: Relational survey model and descriptive survey model, which are among the general survey models, were used in the research. The sample of the research consists of 384 students studying at the faculty of education of a state university in the 2022-2023 academic year. As a data collection tool in the research; "Marmara Critical Thinking Tendencies Scale" and "Entrepreneurship Scale for Teacher Candidates" were used.

Findings: The findings of the research are summarized below:

- 1- Students have a high level of critical thinking dispositions and entrepreneurial tendencies.
- 2- Entrepreneurial scale shows a significant difference in risk-taking dimension according to gender. According to this finding, risk taking tendency of male participants was higher than female participants.

Another significant difference emerged in emotional intelligence, which is one of the entrepreneurship dimensions. According to this finding, female participants' emotional intelligence tendencies were found to be higher than male participants.

- 3- The dimension of being innovative, which is one of the entrepreneurship dimensions, differs significantly according to the department variable. This significant difference is in favor of the fine arts education department.
- 4- It was found that there was no significant difference in the dimensions of students' critical thinking dispositions according to the department variable.
- 5- There is a significant relationship between critical thinking dispositions and entrepreneurial. Accordingly, it was revealed that critical thinking has a moderate relationship with reasoning, reaching judgment, truth seeking, systematicity and critical thinking average scores, entrepreneurship scale dimensions and average scores. Critical thinking has a low level of relationship with evidence seeking dimension, entrepreneurship risk taking and emotional intelligence dimension; critical thinking, open-mindedness dimension, entrepreneurship self-confidence dimension has been found to have a low correlation.

Discussion and Conclusion: In line with the findings obtained from the research, a significant difference was found between the critical thinking tendencies of university students and their entrepreneurship. According to this finding, it can be said that critical thinking tendencies are a way to develop entrepreneurship. In a study conducted by Budi and Farcis (2021), it was concluded that there is a need for efforts to develop students' critical thinking skills in solving entrepreneurship problems. The results obtained from the study

support this finding in the literature. Accordingly, a significant relationship was found between the dimensions of reasoning, judgment, truth seeking, and systematicity, and risk-taking, self-confidence, seeing opportunities, being innovative, and emotional intelligence. When this result is evaluated, it is possible to say that individuals will master their reasoning skills in a systematic way while trying to reach the truth, and they will take a certain amount of risk in order to seize the opportunities they encounter.

1. GİRİŞ

Düşünme faaliyeti zihnimiz tarafından gerçekleştirilen kıymetli bir beceridir. Düşünme sırasında zihnimizde bir dizi eylem gerçekleşir. Bu eylemler esnasında öğrenir, farkında olur, ayırdeder ve tanırız. Çünkü her gün basit konular da dahil olmak üzere karar verir, önümüze çıkan seçenekleri birbiriyle kıyaslarız. Bu seçenekleri sorgulayarak akıl yürütür ve seçim yaparız (Güneş, 2021). Arka arkaya gerçekleşen bütün bu zihinsel eylemler düşünsel zeminin sağlam olmasını gerektirir. Bu da eleştirel düşünme becerisinin niteliği ile ölçülmektedir. Akkaş ve Memiş'e (2021) göre; eleştirel düşünme, basmakalıp fikirlerden ayrılarak mantığa dayalı olarak yürütülen ve bazı zihinsel becerilerin kullanılmasını gerektiren bir düşünme sürecidir. Eleştirel düşünme, meseleleri analiz etmek üzere soruları devreye sokmaktadır. Dewey'e (1997) göre bir kişinin eylemleri, düşünce ile elde edilen çıkarımları rehber olarak almadığında düşünce olmadan ortaya çıkan dürtülerin o anın şartları tarafından yönlendirilmesi söz konusu olabilir. Dewey' nin bu ifadelerinden, insanların düşündükçe eylemleri üzerindeki kontrolü ellerinde tuttuklarını yani bir anlamda daha özgür olduklarını ifade ettiği anlaşılmaktadır. Benzer şekilde Ruggiero (2022) yenilikçi fikirlerin eğitilmiş ve üretken zihinleri sevdiğini belirtmektedir. Zihinleri düşünsel anlamda eğitmenin yolu ise, eleştirel düşünme becerisini geliştirmekten geçmektedir. Eğitim alanındaki uzmanlar, eleştirel düşünmenin eğitimin ayrılmaz bir parçası olması gerektiği konusunda hemfikirdir, çünkü analiz, değerlendirme, seçim ve uygulamayı içeren bu kapsamlı ve çok boyutlu sürecin günümüz dünyasının ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte olduğu bilinmektedir (Nickname ve Royafar, 2019). Eleştirel düşünmenin öğrencilerin sosyal gelişimlerine de önemli düzeyde katkısı bulunmaktadır. Hasançebi'ye (2021) göre eleştirel düşünme, öğrenciler için demokratik, özgür ve güçlü iletişim özellikleri ile örülü bir öğrenme ortamı oluşmasına katkı sağlamaktadır.

Eleştirel düşünme ile ilgili olarak ortaya koyulan teorik algılar literatürde felsefi ve psikolojik modeller olarak tasnif edilmektedir. Tanımlamalardaki dönüm noktası, süreç ve ürün arasındaki ayrım olmuştur. Felsefi model öğrencilerin analitik becerilerini kullanmaya odaklanmaktadır. Örnek olarak, felsefi modeli kullanan bir öğretmen öğrencilerinin tüm konuları kendi düşünceleri ile bütünleştirerek analitik bir zemine oturtmalarını sağlamaya çalışır. Psikolojik model, üst bilişi de dahil ederek öğrenmenin nasıl gerçekleştiğini anlamayı, öğrenmenin yaşam durumlarına

gerçekçi bir şekilde uygulanmasını ve öğrencilerin öğrenmeyi akademik dünyadan iş dünyasına aktarmalarına yardımcı olmak için etkili bir şekilde kullanılabileceği inancını vurgulamaktadır. İşletme eğitiminde felsefi model yerine psikolojik model uygulanmasının sebebi, psikolojik modelin sürece odaklanmasıdır (Sormunen ve Chalupa, 1994). Fakat eleştirel düşünmeyi geliştirmek için tercih edilen hangi model olursa olsun çoğu teorisyen eleştirel düşünmenin öğretilebilir bir süreç olduğu konusunda aynı fikirdedir. Görüldüğü gibi eleştirel düşünmeye ait tanımlamalar farklı bakış açılarından ele alınmış fakat bu düşünce kendisine ortak bir paydada yer bulmuştur.

Farklı disiplinlerden beslenerek literatürde yer bulan kavramlardan biri de girişimciliktir. Girişimciliğin ortaya çıkışı, ekonomik kökenlerden başlayarak ilk olarak işletme literatüründe yer almıştır. Buna göre eleştirel düşünme ile girişimciliği entegre edebilmek felsefi modelden başlayarak psikolojik modele doğru akan bir süreci temsil etmektedir. Cooney'e (2012) göre girişimcilik yeni bir iş kurmaktan daha fazlası olup aynı zamanda bir işi başarıya ulaştırmak için kişisel yeterliliklerle birlikte bir işi büyütmek için becerilerin geliştirilmesini de içermektedir. Günümüzde, daha fazla öğrenme etkinliği sağlamak için geleneksel "eğitimden" deneyimsel bir öğrenme metodolojisine geçme gerekliliği olduğu yaygın olarak kabul edilmektedir. Bu yaklaşımda eleştirel düşünme ve problem çözme kilit pozisyondaki beceriler olarak kabul edilmektedir.

21. yüzyıl için dijital beceriler, dört temel unsurdan oluşmaktadır. Bunlar, bilişsel beceriler, süreç becerileri, sistem becerileri ve sosyal becerilerdir. Bilişsel yetenekleri ortaya çıkarma konusunda kişinin yaratıcı düşünme yeteneğini kullanması önemli görülmektedir (Yanuarto ve Hapsari, 2022). Günümüzde bilgiye ulaşmak ne kadar kolay ise bilgiyi ayıklamak, sentezlemek ve analiz etmek oldukça zor ama bir o kadar da gereklidir. Bunun için bireylerin her tür bilginin derinliklerine inip, başkalarının düşünceleri ya da çalışmalarıyla etkin bir diyalog kurup edinilen bilgileri kendi zihin süzgecinden geçirerek özgün düşünsel bir tasarıma dönüştürmesi, kısacası eleştirel düşünebilmesi gerekmektedir. Eleştirel düşünme, üniversite düzeyinde hâlâ geliştirilebilen ve ham veriyi anlamlı bilgiye dönüştürmek için kullanılan bir beceridir (Yanuarto ve Hapsari, 2022). Eleştirel düşünmenin zihinsel süreçlerin doğru yönetilmesi olduğu düşünüldüğünde, 21. yüzyıl becerilerinden biri sayılan girişimciliğin de zihniyette başlayan sürecin eyleme geçirilmiş hali olduğu söylenebilir. Çünkü sorgulayan zihin risk alır, irdeleyen zihin fırsatları görür, yeni soruları takip eden zihin daima yenilikçi ve yaratıcı fikirler üretir. Risk alma, fırsatları görme, yenilikçi ve yaratıcı fikirler üretme girişimcilik kavramının önemli bileşenlerindedir. Aynı zamanda fırsatları yakalamak, özerklik ve kendini gerçekleştirmeye dönük bir zihniyeti temsil eden yapıyı yansıtan girişimcilik, yaratıcılık ve bilgilerin stratejik bir vizyon ile harmanlanıp ekonomik

değere dönüştürülmesi şeklinde kendini göstermektedir (Lundstrom ve Stevenson, 2006).

Ekonomik örgütler, küresel ekonomik kriz koşullarında ya da kaotik bir ortamda dahi olsa uyarlanabilen, gelecek odaklı, yaratıcı projeler yaratan, maddi ve manevi varlıklarında yeni özellikler edinmeyi sağlayan sistematik ve yapısal değişikliklerin yeniden inşasına zorlanmıştır (Borowiecki, 2015). Bu zorunluluk durumu girişimciliği fırsat odaklı ve bütünsel bir yaklaşımla değer yaratarak düşünme, muhakeme etme ve bununla uyumlu olarak eyleme geçme durumuna itmiştir (Timmons vd, 2016). Bunun için, girişimcilik açısından proaktif bir değişimin tamamlanmış olması, aynı zamanda özgün düşüncelerin ve orijinal çözüm önerilerinin yaratılması ve uygulanmasına ilişkin bir kapasite gerekmektedir. Girişimci bireylerin temel özellikleri arasında yer alan; hesaplanmış riskleri alma, yenilikçi bir bakış açısına sahip olma, gerekli kaynakları paylaşma, plan yapma ve başkalarının kaos, problem durumu, çözümsüzlük ya da ikilem olarak gördüğü durumları, fırsat olarak tanıma vizyonu gibi özellikler, proaktif değişim sürecini yerine getirmelerini sağlayan faktörlerdendir (Kuratko, 2003). Girişimci düşünceyi harekete geçirebilmek için, bilgiyi temsil etme ve işleme biçimini yansıtan derin bilişsel yapılara hitap eden eğitim programlarının geliştirilmesi gerektiği (Krueger, 2009; Valerio vd., 2014) düşünüldüğünde eleştirel düşünme ile girişimcilik arasında bir bağlantı kurulması kaçınılmaz olacaktır. Budi ve Farcis (2021) öğrencilerin gerçek sorunları çözebilmeleri için eleştirel düşünme becerilerine ihtiyaçları olduğunu belirtirken, bu becerilerin sadece kavramları ezberlemek için değil, öğrencilerin girişimcilik dünyasında çeşitli sorunları çözebilmek için de gerekli olduğunu vurgulamışlardır.

Derin bilişsel yapılara hitap etmek, eleştirel düşünmenin çatısını oluşturan analiz, sentez yapabilme, düşünce üzerinde düşünme, problem çözme, yeniden yorumlama, özgün fikirler oluşturma gibi yetkinliklerden oluşmaktadır. Bu kavramlara odaklanıldığında ortak paydada buluşmayı sağlayan özelliklerden biri de değişimi kabul etmek ve değişime adapte olabilmektir. Girişimcilik, değişen durumlara karşı yeni ve işlevsel bir rota belirlemeyi gerektirirken; eleştirel düşünme, irdeleyici sorularla fikirler üzerinde her seferinde yeniden düşünmeyi, farklı parametrelerden değerlendirildiğinde fikirlerin de değişebileceğini kabul etmeyi ve çok yönlü bakış açılarıyla üretken olabilmeyi gerektirmektedir. Bu özellikleriyle girişimcilik ve eleştirel düşünme bağlamının, sosyal, entelektüel, kültürel ve zihinsel değerlerin yeniden yapılanması için güncel bir alt yapı oluşturduğu görülmektedir. Sugito (2020) tarafından yapılan bir araştırmada, eleştirel düşünme yeteneğinin girişimcilik deneyimini etkilediği yani aktif bir şekilde bilgi aramanın, bir iş fırsatını belirleme yeteneğini geliştirmek için önemli bir rol oynadığı bulunmuştur.

Başka bir açıdan ele almak gerekirse, eleştirel düşünme kapasitesi, küresel vatandaşlığın gelişimi için kritik olarak kabul edilmiş olup istihdam edilebilirliğin

belirleyici ölçütü haline gelmiştir (Sellars vd., 2018). Dolayısıyla günümüz iş dünyasının talebi, mesleki bilginin yanı sıra 21. yüzyıl ihtiyaçları bağlamında düşünme becerileri ile ön plana çıkan, eleştirel bakabilen, problemlere farklı çözümler üretebilen bireyler olması yönündedir. İşverenlerin bu talebinin gerekçesi, eleştirel düşünme yeteneği düşük olan bireylerin, düşünce süreçlerini doğru bir şekilde değerlendirmek için gerekli olan üst biliş becerilerinden yoksun olabileceği varsayımına dayanmaktadır (Nakatani ve Wynekoop, 2020).

Görüldüğü gibi 21. yüzyılda değer yaratabilmek için eleştirel düşünme becerileri ve girişimcilik gibi kavramların etkileşimiyle yeni bir oluşum yaratılması önemli görülmektedir. Bu bilgiler ışığında araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ve girişimcilikleri arasındaki ilişkileri belirlemektir. Araştırmanın alt amaçları, üniversite öğrencilerinin girişimciliklerinin ve eleştirel düşünme eğilimlerinin cinsiyet değişkenine ve eğitim gördükleri bölüme göre farklılaşma durumunu belirlemektir. Literatür incelendiğinde öğrencilerin girişimciliği ile ilgili ve girişimcilik eğitim programı çerçevesinden (Iglesias-Sánchez vd., 2016; Korkmaz, 2012; Patir ve Karahan, 2010; Sutanto vd., 2019; Ubuz, 2019) değerlendirilerek yapılmış çalışmalar bulunmaktadır. Öğrencilerin eleştirel düşünme becerileri ile ilgili yapılmış araştırmalar (Goldsmith, 2013; Suciati vd., 2022; Tümen Akyıldız, 2020; Tümkaya ve Aybek, 2008) bulunduğu gibi, girişimcilik ve eleştirel düşünme becerilerini ele alan araştırmalar da (Dabo, 2018; Sugito, 2020; Yanuarto ve Hapsari, 2022) bulunmaktadır. Bu iki kavramı eğitim perspektifinden değerlendiren, öğrencilerin eleştirel düşünme becerileri ile girişimciliklerini birlikte ele alan araştırmalar (Ateş ve Yavuz, 2021; Karakuş ve Uslu, 2021; Öztürk, Önder, & Güven Yıldırım, 2019) bulunmaktadır fakat bu konuda yapılan araştırmaların yetersiz olduğu ve daha fazla araştırma yapılması gerektiği görülmüştür. Mevcut araştırma, üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerini girişimcilikleri ile birlikte değerlendirerek güncel veriler ortaya koyması açısından özgün bir öneme sahiptir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, üniversite öğrencilerinin, eleştirel düşünme eğilimleri ve girişimcilikleri arasındaki ilişkinin incelemesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmada, aynı zamanda tarama modellerinden biri olan betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri, herhangi bir durum ile ilgili betimleme yaparken mevcut durumu olduğu haliyle değerlendirmeyi amaçlayan bir araştırma yöntemidir. İlişkisel tarama modeli, birden fazla değişken arasındaki ilişkileri ortaya koymaktadır (Karasar, 2014). Araştırmada ele alınan olguların betimlenmeye çalışıldığı araştırmalarda ise betimsel tarama modeli, kullanılmaktadır (Karakaya, 2012).

2.2. Evren-Örneklem

Bu araştırmanın evrenini bir devlet üniversitesinde eğitim görmekte olan öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini 2022-2023 eğitim öğretim yılında bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesinde eğitim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmacılar tarafından gerekli izinler alındıktan sonra öğrencilere gönüllülük esasıyla ölçekler uygulanmıştır. İlk olarak 402 öğrenciye ulaşılmış, toplanan formlardan hatalı ya da eksik doldurulmuş olan formlar ayıklandıktan sonra geriye kalan 384 form analize dahil edilmiştir. Öğrencilerin 290'ı kadın, 94'ü ise erkektir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak "Marmara Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği" ve "Öğretmen Adaylarına Yönelik Girişimcilik Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçekler için gerekli izinler alınmış olup veri toplama işlemine gerekli izinler alındıktan sonra başlanmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları aşağıda tanıtılmıştır.

2.4. Marmara Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği

Özgenel ve Çetin tarafından 2018 yılında geliştirilmiştir. 28 maddeden oluşan ölçek 6 faktörlü bir yapıdan oluşmaktadır. Ölçeğin genel güvenilirlik katsayısı 0.91 olarak tespit edilmiştir.

2.5. Öğretmen Adaylarına Yönelik Girişimcilik Ölçeği

Deveci ve Çepni tarafından 2015 yılında geliştirilmiştir. 38 maddeden oluşan ölçek 5 faktörlü bir yapıdan oluşmaktadır. Ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .77 olarak bulunmuştur.

2.6. Araştırmanın Etik İzinleri

Yapılan bu çalışmada araştırma etiği ilkeleri gözetilmiş olup gerekli etik kurul izinleri alınmıştır. Etik kurul izni kapsamında; Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Araştırma ve Yayın Etik Kurulu tarafından 23.05.2023 tarihinde verilen etik değerlendirme kararı ile 05-19 sayılı etik değerlendirme belgesi alınmıştır.

3. BULGULAR

Tablo 1: Katılımcıların demografik özellikleri

Özellikler		f	%
Cinsiyet	Kadın	290	75,5
	Erkek	94	24,5
Bölüm	Matematik ve Fen Bilimleri	130	33,8
	Türkçe ve Sosyal Bilimler	72	18,7
	Yabancı Diller	64	16,7
	Güzel Sanatlar Eğitimi	91	23,7
	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	27	7,1
Toplam		384	100

Tablo 1'de katılımcıların sahip olduğu demografik özellikler açıklanmaktadır. Buna göre araştırmanın %75,5'ini kadın, %24,5'ini erkek katılımcılar

oluşturmaktadır. Bölüm değişkeninde ise araştırmanın %33,8'ini Matematik ve Fen Bilimleri; %18,7'sini Türkçe ve Sosyal Bilimler; %16,7'sini Yabancı Diller; %23,7'sini Güzel Sanatlar Eğitimi ve %7,1'ini Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümü oluşturmaktadır.

Tablo 2: Marmara Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği ve Girişimcilik Ölçeğine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları

Değişkenler	N	Min	Max	\bar{x}	Sd
ED Akıl Yürütme	384	2,33	5,00	4,14	,48
ED Yargıya Ulaşma	384	2,33	5,00	3,97	,55
ED Kanıt Arama	384	2,25	5,00	4,15	,54
ED Gerçeği Arama	384	2,25	5,00	3,98	,55
ED Açık Fikirlilik	384	2,25	5,00	4,08	,50
ED Sistematiçlik	384	2,50	5,00	4,14	,51
Eleştirel Düşünme Ort	384	2,75	4,82	3,93	,39
G Risk Alma	384	1,86	5,00	3,76	,51
G Fırsatları Görme	384	1,78	5,00	3,94	,44
G Kendine Güven	384	1,57	5,00	3,87	,48
G Duygusal Zeka	384	2,25	5,00	3,87	,47
G Yenilikçi Olma	384	1,57	4,86	3,55	,54
Girişimcilik Ort	384	2,47	4,89	3,81	,38

Tablo 2'de eleştirel düşünme eğilimleri ölçeği ve girişimcilik ölçeğine ilişkin betimsel analiz sonuçları yer almaktadır. Ölçek sorularına verilen cevapların değerlendirilmesinde 5'li likert ölçeği aritmetik ortalama değerlendirme için 1 ile 5 arasındaki puanlar eşit varsayılmış ve en düşük puan olan 1 ile en yüksek puan olan 5 arasındaki seri genişliğinin düzey sayısına bölünmesi ile puan aralığı 0,80 olarak hesaplanmıştır. Buna göre eleştirel düşünme ve girişimcilik ortalama puanları ve boyutlarına ait puanları yüksek düzeyde ($\bar{x}=3,41-4,20$) bir aritmetik ortalamaya sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 3: Marmara Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği ve Girişimcilik Ölçeğine İlişkin Normallik ve Güvenirlik Analizi sonuçları

Değişkenler	Skewness	Kurtosis	Cronbach Alfa
ED Akıl Yürütme	-,169	,027	,806
ED Yargıya Ulaşma	-,291	,053	,779
ED Kanıt Arama	-,343	-,188	,708
ED Gerçeği Arama	-,403	,307	,651
ED Açık Fikirlilik	-,254	,195	,524
ED Sistematiçlik	-,147	-,025	,613
Eleştirel Düşünme Ort	,043	-,082	,908
G Risk Alma	-,178	,264	,720
G Fırsatları Görme	-,351	1,798	,732
G Kendine Güven	-,293	,802	,669
G Duygusal Zeka	-,116	,052	,664
G Yenilikçi Olma	-,412	,478	,699
Girişimcilik Ort	,025	,758	,893

Tablo 3'te görüldüğü üzere çarpıklık ve basıklık değerlerine göre ölçeklerin normallik varsayımı belirlenmiştir. Araştırmada kullanılan ölçeklerin Tabachnick ve Fidell'e (2013) göre çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1 ve +1 aralığında ya da

George ve Mallery'ye (2007) göre -2 ve +2 aralığında olması normallik varsayımını sağladığını göstermektedir.

Marmara Eleştirel Düşünme ve Girişimcilik ölçeklerine ilişkin güvenilirlik analizi uygulanmış ve Cronbach Alfa katsayısı hesaplanmıştır. Yapılan analiz sonucuna göre eleştirel düşünme açık fikirlilik boyutu (α ,524) düşük düzeyde güvenilir; eleştirel düşünme akıl yürütme boyutu (α ,806), yargıya ulaşma boyutu (α ,779), kanıt arama boyutu (α ,708), gerçeği arama boyutu (α ,651), sistematiklik (α ,613), girişimcilik risk alma boyutu (α ,720), fırsatları görme (α ,732), kendine güven (α ,669), duygusal zeka (α ,664), yenilikçi olma (α ,699) boyutları yüksek düzeyde güvenilir olduğu; eleştirel düşünme ortalama puanı (α ,908) ile girişimcilik ortalama puanı (α ,893) çok yüksek düzeyde güvenilirdir.

Tablo 4: Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin ve Girişimciliklerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup T Testi Sonuçları

Değişkenler	Gruplar	N	\bar{x}	Sd	t	df	p																																																																																																																																												
ED Akıl Yürütme	Kadın	290	4,1333	,47933	-,639	147,828	,524																																																																																																																																												
	Erkek	94	4,1720	,51931				ED Yargıya Ulaşma	Kadın	290	3,9770	,55550	,028	382	,978	Erkek	94	3,9752	,53824	ED Kanıt Arama	Kadın	290	4,1578	,53702	,302	382	,763	Erkek	94	4,1383	,55916	ED Gerçeği Arama	Kadın	290	3,9500	,55111	-1,890	382	,060	Erkek	94	4,0745	,56658	ED Açık Fikirlilik	Kadın	290	4,0836	,49795	-,248	382	,804	Erkek	94	4,0984	,51224	ED Sistematiklik	Kadın	290	4,1776	,49646	2,423	382	,016	Erkek	94	4,0293	,57133	Eleştirel Düşünme Ort	Kadın	290	3,9387	,38683	-,011	382	,991	Erkek	94	3,9392	,42777	G Risk Alma	Kadın	290	3,7094	,52396	-3,963	382	,000	Erkek	94	3,9483	,45507	G Fırsatları Görme	Kadın	290	3,9460	,44887	,254	382	,800	Erkek	94	3,9326	,42372	G Kendine Güven	Kadın	290	3,8764	,50025	,362	382	,718	Erkek	94	3,8556	,42290	G Duygusal Zeka	Kadın	290	3,9129	,48615	2,597	382	,010	Erkek	94	3,7673	,42778	G Yenilikçi Olma	Kadın	290	3,5611	,54457	,566	382	,572	Erkek	94	3,5243	,55640	Girişimcilik Ort	Kadın	290	3,8117	,39071	,009	382	,993
ED Yargıya Ulaşma	Kadın	290	3,9770	,55550	,028	382	,978																																																																																																																																												
	Erkek	94	3,9752	,53824				ED Kanıt Arama	Kadın	290	4,1578	,53702	,302	382	,763	Erkek	94	4,1383	,55916	ED Gerçeği Arama	Kadın	290	3,9500	,55111	-1,890	382	,060	Erkek	94	4,0745	,56658	ED Açık Fikirlilik	Kadın	290	4,0836	,49795	-,248	382	,804	Erkek	94	4,0984	,51224	ED Sistematiklik	Kadın	290	4,1776	,49646	2,423	382	,016	Erkek	94	4,0293	,57133	Eleştirel Düşünme Ort	Kadın	290	3,9387	,38683	-,011	382	,991	Erkek	94	3,9392	,42777	G Risk Alma	Kadın	290	3,7094	,52396	-3,963	382	,000	Erkek	94	3,9483	,45507	G Fırsatları Görme	Kadın	290	3,9460	,44887	,254	382	,800	Erkek	94	3,9326	,42372	G Kendine Güven	Kadın	290	3,8764	,50025	,362	382	,718	Erkek	94	3,8556	,42290	G Duygusal Zeka	Kadın	290	3,9129	,48615	2,597	382	,010	Erkek	94	3,7673	,42778	G Yenilikçi Olma	Kadın	290	3,5611	,54457	,566	382	,572	Erkek	94	3,5243	,55640	Girişimcilik Ort	Kadın	290	3,8117	,39071	,009	382	,993	Erkek	94	3,8113	,35166								
ED Kanıt Arama	Kadın	290	4,1578	,53702	,302	382	,763																																																																																																																																												
	Erkek	94	4,1383	,55916				ED Gerçeği Arama	Kadın	290	3,9500	,55111	-1,890	382	,060	Erkek	94	4,0745	,56658	ED Açık Fikirlilik	Kadın	290	4,0836	,49795	-,248	382	,804	Erkek	94	4,0984	,51224	ED Sistematiklik	Kadın	290	4,1776	,49646	2,423	382	,016	Erkek	94	4,0293	,57133	Eleştirel Düşünme Ort	Kadın	290	3,9387	,38683	-,011	382	,991	Erkek	94	3,9392	,42777	G Risk Alma	Kadın	290	3,7094	,52396	-3,963	382	,000	Erkek	94	3,9483	,45507	G Fırsatları Görme	Kadın	290	3,9460	,44887	,254	382	,800	Erkek	94	3,9326	,42372	G Kendine Güven	Kadın	290	3,8764	,50025	,362	382	,718	Erkek	94	3,8556	,42290	G Duygusal Zeka	Kadın	290	3,9129	,48615	2,597	382	,010	Erkek	94	3,7673	,42778	G Yenilikçi Olma	Kadın	290	3,5611	,54457	,566	382	,572	Erkek	94	3,5243	,55640	Girişimcilik Ort	Kadın	290	3,8117	,39071	,009	382	,993	Erkek	94	3,8113	,35166																				
ED Gerçeği Arama	Kadın	290	3,9500	,55111	-1,890	382	,060																																																																																																																																												
	Erkek	94	4,0745	,56658				ED Açık Fikirlilik	Kadın	290	4,0836	,49795	-,248	382	,804	Erkek	94	4,0984	,51224	ED Sistematiklik	Kadın	290	4,1776	,49646	2,423	382	,016	Erkek	94	4,0293	,57133	Eleştirel Düşünme Ort	Kadın	290	3,9387	,38683	-,011	382	,991	Erkek	94	3,9392	,42777	G Risk Alma	Kadın	290	3,7094	,52396	-3,963	382	,000	Erkek	94	3,9483	,45507	G Fırsatları Görme	Kadın	290	3,9460	,44887	,254	382	,800	Erkek	94	3,9326	,42372	G Kendine Güven	Kadın	290	3,8764	,50025	,362	382	,718	Erkek	94	3,8556	,42290	G Duygusal Zeka	Kadın	290	3,9129	,48615	2,597	382	,010	Erkek	94	3,7673	,42778	G Yenilikçi Olma	Kadın	290	3,5611	,54457	,566	382	,572	Erkek	94	3,5243	,55640	Girişimcilik Ort	Kadın	290	3,8117	,39071	,009	382	,993	Erkek	94	3,8113	,35166																																
ED Açık Fikirlilik	Kadın	290	4,0836	,49795	-,248	382	,804																																																																																																																																												
	Erkek	94	4,0984	,51224				ED Sistematiklik	Kadın	290	4,1776	,49646	2,423	382	,016	Erkek	94	4,0293	,57133	Eleştirel Düşünme Ort	Kadın	290	3,9387	,38683	-,011	382	,991	Erkek	94	3,9392	,42777	G Risk Alma	Kadın	290	3,7094	,52396	-3,963	382	,000	Erkek	94	3,9483	,45507	G Fırsatları Görme	Kadın	290	3,9460	,44887	,254	382	,800	Erkek	94	3,9326	,42372	G Kendine Güven	Kadın	290	3,8764	,50025	,362	382	,718	Erkek	94	3,8556	,42290	G Duygusal Zeka	Kadın	290	3,9129	,48615	2,597	382	,010	Erkek	94	3,7673	,42778	G Yenilikçi Olma	Kadın	290	3,5611	,54457	,566	382	,572	Erkek	94	3,5243	,55640	Girişimcilik Ort	Kadın	290	3,8117	,39071	,009	382	,993	Erkek	94	3,8113	,35166																																												
ED Sistematiklik	Kadın	290	4,1776	,49646	2,423	382	,016																																																																																																																																												
	Erkek	94	4,0293	,57133				Eleştirel Düşünme Ort	Kadın	290	3,9387	,38683	-,011	382	,991	Erkek	94	3,9392	,42777	G Risk Alma	Kadın	290	3,7094	,52396	-3,963	382	,000	Erkek	94	3,9483	,45507	G Fırsatları Görme	Kadın	290	3,9460	,44887	,254	382	,800	Erkek	94	3,9326	,42372	G Kendine Güven	Kadın	290	3,8764	,50025	,362	382	,718	Erkek	94	3,8556	,42290	G Duygusal Zeka	Kadın	290	3,9129	,48615	2,597	382	,010	Erkek	94	3,7673	,42778	G Yenilikçi Olma	Kadın	290	3,5611	,54457	,566	382	,572	Erkek	94	3,5243	,55640	Girişimcilik Ort	Kadın	290	3,8117	,39071	,009	382	,993	Erkek	94	3,8113	,35166																																																								
Eleştirel Düşünme Ort	Kadın	290	3,9387	,38683	-,011	382	,991																																																																																																																																												
	Erkek	94	3,9392	,42777				G Risk Alma	Kadın	290	3,7094	,52396	-3,963	382	,000	Erkek	94	3,9483	,45507	G Fırsatları Görme	Kadın	290	3,9460	,44887	,254	382	,800	Erkek	94	3,9326	,42372	G Kendine Güven	Kadın	290	3,8764	,50025	,362	382	,718	Erkek	94	3,8556	,42290	G Duygusal Zeka	Kadın	290	3,9129	,48615	2,597	382	,010	Erkek	94	3,7673	,42778	G Yenilikçi Olma	Kadın	290	3,5611	,54457	,566	382	,572	Erkek	94	3,5243	,55640	Girişimcilik Ort	Kadın	290	3,8117	,39071	,009	382	,993	Erkek	94	3,8113	,35166																																																																				
G Risk Alma	Kadın	290	3,7094	,52396	-3,963	382	,000																																																																																																																																												
	Erkek	94	3,9483	,45507				G Fırsatları Görme	Kadın	290	3,9460	,44887	,254	382	,800	Erkek	94	3,9326	,42372	G Kendine Güven	Kadın	290	3,8764	,50025	,362	382	,718	Erkek	94	3,8556	,42290	G Duygusal Zeka	Kadın	290	3,9129	,48615	2,597	382	,010	Erkek	94	3,7673	,42778	G Yenilikçi Olma	Kadın	290	3,5611	,54457	,566	382	,572	Erkek	94	3,5243	,55640	Girişimcilik Ort	Kadın	290	3,8117	,39071	,009	382	,993	Erkek	94	3,8113	,35166																																																																																
G Fırsatları Görme	Kadın	290	3,9460	,44887	,254	382	,800																																																																																																																																												
	Erkek	94	3,9326	,42372				G Kendine Güven	Kadın	290	3,8764	,50025	,362	382	,718	Erkek	94	3,8556	,42290	G Duygusal Zeka	Kadın	290	3,9129	,48615	2,597	382	,010	Erkek	94	3,7673	,42778	G Yenilikçi Olma	Kadın	290	3,5611	,54457	,566	382	,572	Erkek	94	3,5243	,55640	Girişimcilik Ort	Kadın	290	3,8117	,39071	,009	382	,993	Erkek	94	3,8113	,35166																																																																																												
G Kendine Güven	Kadın	290	3,8764	,50025	,362	382	,718																																																																																																																																												
	Erkek	94	3,8556	,42290				G Duygusal Zeka	Kadın	290	3,9129	,48615	2,597	382	,010	Erkek	94	3,7673	,42778	G Yenilikçi Olma	Kadın	290	3,5611	,54457	,566	382	,572	Erkek	94	3,5243	,55640	Girişimcilik Ort	Kadın	290	3,8117	,39071	,009	382	,993	Erkek	94	3,8113	,35166																																																																																																								
G Duygusal Zeka	Kadın	290	3,9129	,48615	2,597	382	,010																																																																																																																																												
	Erkek	94	3,7673	,42778				G Yenilikçi Olma	Kadın	290	3,5611	,54457	,566	382	,572	Erkek	94	3,5243	,55640	Girişimcilik Ort	Kadın	290	3,8117	,39071	,009	382	,993	Erkek	94	3,8113	,35166																																																																																																																				
G Yenilikçi Olma	Kadın	290	3,5611	,54457	,566	382	,572																																																																																																																																												
	Erkek	94	3,5243	,55640				Girişimcilik Ort	Kadın	290	3,8117	,39071	,009	382	,993	Erkek	94	3,8113	,35166																																																																																																																																
Girişimcilik Ort	Kadın	290	3,8117	,39071	,009	382	,993																																																																																																																																												
	Erkek	94	3,8113	,35166																																																																																																																																															

Tablo 4'e göre katılımcılar, girişimcilik ölçeği risk alma boyutunda cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p < .05$). Bu bulguya göre erkek katılımcıların ($\bar{x}=3,9483$) risk alma eğilimi kadın katılımcılara ($\bar{x}=3,7094$) göre daha yüksek bulunmuştur. Bir diğer anlamlı farklılık ise katılımcıların girişimcilik eğilimi duygusal zeka boyutunda görülmektedir ($p < .05$). Bu bulguya göre kadın katılımcıların ($\bar{x}=3,9129$) duygusal zeka eğilimi erkek katılımcılara ($\bar{x}=3,7673$) göre

daha yüksek bulunmuştur. Buna karşın ölçeklerin ortalama puanları ve diğer boyutları cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir.

Tablo 5: Marmara Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin Bölüm Değişkenine Göre Farklılaşım Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Değişken	Grup	N	\bar{x}	Sd	Var. K	KT	df	KO	F	P	Fark
ED Akıl Yürütme	Matematik ve Fen Bilimleri	130	4,1038	,50461	G. Arası	1,059	4	,265			
	Türkçe ve Sosyal Bilimler	72	4,1458	,49642	G. İçi	90,527	379	,239			
	Yabancı Diller	64	4,2552	,49421	Toplam	91,587	383		1,109	,352	
	Güzel Sanatlar Eğitimi	91	4,1190	,45629							
	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	27	4,1358	,48269							
	Toplam	384	4,1428	,48901							
ED Yargıya Ulaşma	Matematik ve Fen Bilimleri	130	3,8885	,58380	G. Arası	2,561	4	,640			
	Türkçe ve Sosyal Bilimler	72	3,9745	,59711	G. İçi	113,561	379	,300			
	Yabancı Diller	64	3,9844	,45977	Toplam	116,122	383		2,137	,076	
	Güzel Sanatlar Eğitimi	91	4,1062	,53317							
	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	27	3,9506	,45483							
	Toplam	384	3,9766	,55063							
ED Kanıt Arama	Matematik ve Fen Bilimleri	130	4,1250	,57840	G. Arası	1,114	4	,278			
	Türkçe ve Sosyal Bilimler	72	4,1736	,45895	G. İçi	111,335	379	,294			
	Yabancı Diller	64	4,2539	,56781	Toplam	112,449	383		,948	,436	
	Güzel Sanatlar Eğitimi	91	4,1374	,52871							
	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	27	4,0463	,54613							
	Toplam	384	4,1530	,54185							
ED Gerçeği Arama	Matematik ve Fen Bilimleri	130	4,0346	,57630	G. Arası	1,318	4	,330			
	Türkçe ve Sosyal Bilimler	72	3,8854	,62227	G. İçi	117,410	379	,310	1,064	,374	

Değişken	Grup	N	\bar{x}	Sd	Var. K	KT	df	KO	F	P	Fark
	Yabancı Diller	64	3,9258	,46650	Toplam	118,729	383				
	Güzel Sanatlar Eğitimi	91	4,0110	,51896							
	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	27	4,0000	,59242							
	Toplam	384	3,9805	,55677							
ED Açık Fikirlilik	Matematik ve Fen Bilimleri	130	4,1519	,46744	G. Arası	1,465	4	,366			
	Türkçe ve Sosyal Bilimler	72	4,0590	,49200	G. İçi	94,612	379	,250			
	Yabancı Diller	64	3,9727	,56540	Toplam	96,077	383		1,467	,211	
	Güzel Sanatlar Eğitimi	91	4,1016	,48731							
	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	27	4,0741	,54515							
	Toplam	384	4,0872	,50085							
	Matematik ve Fen Bilimleri	130	4,1538	,48363	G. Arası	,877	4	,219			
	Türkçe ve Sosyal Bilimler	72	4,1806	,54583	G. İçi	102,271	379	,270			
ED Sistematiiklik	Yabancı Diller	64	4,1953	,45090	Toplam	103,148	383		,813	,518	
	Güzel Sanatlar Eğitimi	91	4,0824	,57742							
	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	27	4,0463	,55918							
	Toplam	384	4,1413	,51896							
	Matematik ve Fen Bilimleri	130	3,9217	,41331	G. Arası	,150	4	,038			
	Türkçe ve Sosyal Bilimler	72	3,9365	,38787	G. İçi	60,113	379	,159			
Eleştirel Düşünme Ort Puan	Yabancı Diller	64	3,9648	,38018	Toplam	60,263	383		,237	,917	
	Güzel Sanatlar Eğitimi	91	3,9576	,38169							
	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	27	3,9021	,44625							
	Toplam	384	3,9388	,39667							

Tablo 5’te katılımcıların eleştirel düşünme eğilimleri ortalama puanı ve boyutları bölüm değişkenine göre incelendiğinde gruplar arasında anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir ($p>.05$).

Tablo 6: Girişimciliklerinin Bölüm Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi Sonuçları

Değişken	Grup	N	\bar{x}	Sd	Var.K	KT	df	KO	F	P	Fark
G Risk Alma	Matematik ve Fen Bilimleri	130	3,8055	,49005	G. Arası	1,679	4	,420			
	Türkçe ve Sosyal Bilimler	72	3,6429	,55406	G. İçi	100,974	379	,266			
	Yabancı Diller	64	3,7701	,43392	Toplam	102,653	383		1,575	,180	
	Güzel Sanatlar Eğitimi	91	3,7771	,56833							
	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	27	3,8836	,52867							
	Toplam	384	3,7679	,51771							
G Fırsatları Görme	Matematik ve Fen Bilimleri	130	3,9632	,46329	G. Arası	,375	4	,094			
	Türkçe ve Sosyal Bilimler	72	3,9552	,44431	G. İçi	74,562	379	,197			
	Yabancı Diller	64	3,8993	,40703	Toplam	74,937	383		,476	,753	
	Güzel Sanatlar Eğitimi	91	3,9145	,44075							
	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	27	4,0082	,43573							
	Toplam	384	3,9427	,44233							
G Kendine Güven	Matematik ve Fen Bilimleri	130	3,9352	,49682	G. Arası	1,758	4	,439			
	Türkçe ve Sosyal Bilimler	72	3,8730	,46650	G. İçi	87,227	379	,230			
	Yabancı Diller	64	3,8147	,49727	Toplam	88,984	383		1,909	,108	
	Güzel Sanatlar Eğitimi	91	3,7849	,46529							
	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	27	3,9841	,43282							
	Toplam	384	3,8713	,48201							
G Duygusal Zeka	Matematik ve Fen Bilimleri	130	3,9433	,43248	G. Arası	1,799	4	,450			
	Türkçe ve Sosyal Bilimler	72	3,8438	,48966	G. İçi	85,027	379	,224	2,005	,093	

Değişken	Grup	N	\bar{x}	Sd	Var.K	KT	df	KO	F	P	Fark
	Yabancı Diller	64	3,8828	,43122	Toplam	86,826	383				
	Güzel Sanatlar	91	3,7775	,53580							
	Eğitimi Psikolojik	27	3,9722	,49314							
	Danışmanlık ve Rehberlik	384	3,8773	,47613							
G Yenilikçi Olma	A Matematik ve Fen Bilimleri	130	3,4923	,57200	G. Arası	3,727	4	,932			
	B Türkçe ve Sosyal Bilimler	72	3,4762	,54780	G. İçi	110,864	379	,293			D>A D>B D>C
	C Yabancı Diller	64	3,4866	,53131	Toplam	114,591	383		3,186	,014	
	D Güzel Sanatlar Eğitimi	91	3,6986	,51966							
	E Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	27	3,7037	,44988							
	Toplam	384	3,5521	,54699							
Girişimcilik Ort	Matematik ve Fen Bilimleri	130	3,8381	,38147	G. Arası	,594	4	,148			
	Türkçe ve Sosyal Bilimler	72	3,7708	,37395	G. İçi	55,023	379	,145			
	Yabancı Diller	64	3,7804	,35257	Toplam	55,617	383		1,023	,395	
	Güzel Sanatlar Eğitimi	91	3,7967	,39554							
	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	27	3,9172	,41189							
	Toplam	384	3,8116	,38107							

Tablo 6' da ise katılımcıların girişimciliklerine ait ortalama puanı ve boyutları bölüm değişkenine göre incelendiğinde girişimcilik ortalama puanı, risk alma, fırsatları görme, kendine güven ve duygusal zeka boyutları bölüm değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>.05$). Buna karşın yenilikçi olma boyutu bölüm değişkenine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Anlamlı farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için ANOVA sonrası post hoc testlerinden LSD testi yapılmıştır. Yapılan LSD testine göre yenilikçi olma boyutu bölüm değişkenine göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<.05$). Bu anlamlı farklılık matematik ve fen bilimleri ($\bar{x}= 3,4923$) ile güzel sanatlar eğitimi ($\bar{x}= 3,6986$) bölümlerinde güzel sanatlar bölümü lehine; türkçe ve sosyal bilimleri ($\bar{x}= 3,4762$) ile güzel sanatlar eğitimi ($\bar{x}= 3,6986$) bölümlerinde güzel sanatlar eğitimi; yabancı

diller ($\bar{x}=3,4866$) ile güzel sanatlar eğitimi ($\bar{x}= 3,6986$) bölümlerinde güzel sanatlar eğitimi lehine anlamlı farklılık görülmektedir.

Tablo 7: Eleştirel Düşünme Eğilimleri ile Girişimcilikleri Arasındaki İlişki

		G Risk Alma	G Fırsatları Görme	G Kendine Güven	G Duygusal Zeka	G Yenilikçi Olma	Girişimcilik Ort Puan
ED Akıl Yürütme	r	,387	,525	,356	,376	,461	,545
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000
	N	384	384	384	384	384	384
ED Yargıya Ulaşma	r	,471	,530	,369	,378	,493	,580
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000
	N	384	384	384	384	384	384
ED Kanıt Arama	r	,258	,483	,310	,289	,339	,435
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000
	N	384	384	384	384	384	384
ED Gerçeği Arama	r	,364	,458	,364	,303	,469	,506
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000
	N	384	384	384	384	384	384
ED Açık Fikirlilik	r	,358	,440	,293	,396	,355	,477
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000
	N	384	384	384	384	384	384
ED Sistematiiklik	r	,365	,464	,359	,386	,345	,495
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000
	N	384	384	384	384	384	384
Eleştirel Düşünme Ort Puan	r	,494	,634	,451	,463	,544	,669
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000
	N	384	384	384	384	384	384

Tablo 7’de katılımcıların eleştirel düşünme eğilimleri ile girişimcilikleri arasındaki ilişki yer almaktadır. Korelasyon katsayısı 0,70-1,00 yüksek; 0,70-0,30 orta; 0,30-0,00 düşük düzeyde ilişkinin olduğu anlamına gelmektedir (Büyüköztürk, 2015). Buna göre eleştirel düşünme akıl yürütme, yargıya ulaşma, gerçeği arama sistematiiklik ve eleştirel düşünme ortalama puanları, girişimcilik ölçeği boyutları ve ortalama puanları ile orta düzeyde bir ilişkiye sahip olduğu görülmektedir. Eleştirel düşünme kanıt arama boyutu puanı, girişimcilik risk alma ve duygusal zeka boyutu puanları arasında düşük düzeyde bir ilişki; eleştirel düşünme açık fikirlilik boyutu, girişimcilik kendine güven boyutu arasında düşük düzeyde bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Üniversite öğrencilerinin iş hayatına atılmadan önce 21. yüzyıl becerilerinden biri olan eleştirel düşünme becerilerine sahip olması oldukça önemlidir. Bu yüzyılda sahip olunması gereken becerilerden biri de girişimciliktir. Yükseköğretim kurumları için girişimcilik, hem potansiyel olarak kazançlı bir gelir akışı hem de rekabet etme konusunda avantaj sağlayan güncel bir araçtır (Potter, 2008). Özellikle dünya çapında giderek artan bir şekilde inovasyon güdümlü bir ekonomi mevcuttur bunun desteklenmesi için üniversiteyi bir ekonomik kalkınma motoru olarak benimsemek (Zhuo, 2018) ve öğrenciler arasında girişimcilik kültürünü yaygınlaştırmak gerekmektedir. Bilgi toplumunun getirdiği yeni ekonomik çağda önemi ve gerekliliği kaçınılmaz olan girişimcilik becerisine (Borowiecki, 2015) sahip olmak, hem rekabet edebilirlik hem de sürdürülebilirlik açısından organizasyonların daha iyi performans göstermelerini destekleme konusunda hayati bir rol oynamaktadır (Ghafar, 2020). Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ve girişimcilikleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ile girişimcilikleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu bulguya göre eleştirel düşünme eğiliminin girişimciliği geliştirmenin bir yolu olduğu söylenebilir. Araştırmadan elde edilen bu bulguyu destekler şekilde Scott, Penaluna ve Thompson' a (2016) göre, girişimcilik çağımızda bir zorunluluktur; bu sebeple eğitimciler öğrencilere girişimcilik ile ilgili özellikleri kazandırmak amacıyla alternatif fikirler üretmek ve problem çözme becerilerini geliştirmek; düşünceleri esnekleştirmek suretiyle bağımsız, yenilikçi bakış açısı edinmeleri için çaba sarfetmelidirler. Bu özelliklere bakıldığında eleştirel düşünme eğilimlerine ait boyutlar ile örtüştüğü görülmektedir. Buna göre öğrencilerin girişimcilik becerilerini kazanmalarında eleştirel düşünme eğilimlerinin geliştirici bir etkisi olduğunu söylemek mümkündür. Eğitimde standardizasyon ve geleneksel yapılar, genellikle eğitim sistemlerinin yeniliklere uyum sağlamasını zorlaştırabilir. Bu bağlamda, eleştirel düşünme, bu durağan yapıların sorgulanmasını ve daha etkili, yenilikçi yaklaşımlara geçiş için gerekli değişimlerin yönetilmesini sağlar (Sellars vd., 2018).

Budi ve Farcis (2021) yaptıkları bir araştırmada öğrencilerin girişimcilik problemlerini çözme konusunda eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik çabalara ihtiyaç olduğuna dair bir sonuç ortaya koymuştur. Araştırmadan elde edilen sonuçlar literatürdeki bu bulguyu destekler niteliktedir. Buna göre, eleştirel düşünme eğilimleri boyutlarından olan akıl yürütme, yargıya ulaşma, gerçeği arama ve sistematiklik ile girişimcilik boyutlarından olan kendine güven, fırsatları görme, risk alma, yenilikçi olma ve duygusal zeka boyutları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuç değerlendirildiğinde, akıl yürütme becerisinin, gerçeklere ulaşma çabası gösterme, bu eylemleri gerçekleştirirken belli oranda risk alma, tolerans gösterilen risklerin sunduğu fırsatları görme, elde edilen fırsatları yenilikçi

fikirlerle dönüştürme gibi konularda bireylerin ustalaşacaklarını söylemek mümkündür.

Kim ve Lee (2018) tarafından yapılan bir çalışmada, girişimciliğin önemli bir boyutu olan inovasyon davranışını güçlendirmede üst bilişin en önemli unsur olduğu bulunmuştur. Bu durum araştırmada, inovasyonun fikirlerin başlatılmasını ve yürütülmesini içermesi sebebiyle çeşitli spesifik davranışlar gerektirdiği şeklinde açıklanmıştır. Bu spesifik davranışlar; yaratımdaki belirli eylemleri planlama, kontrol etme ve yeni fikirlerin tanıtılması olarak ifade edilmiştir. Yenilikçi fikirlerin başlatılması kişinin öncelikle özgüvenli olmasını buna paralel olarak görüşlerini ifade ederken açık fikirli olmasını gerektiren bir durumdur. Bu durum araştırmadan elde edilen açık fikirlilik ve kendine güven arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuyla benzerlik göstermektedir.

Araştırmadan elde edilen diğer bir sonuca göre üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri yüksek düzeyde bulunmuştur. Bu sonuç yükseköğretim kurumlarının 21. yüzyıldaki mevcut senaryolarını güncelleme ve vizyoner hedeflerini gerçekleştirme konusunda önemli bir avantaj olarak değerlendirilebilir. Benzer şekilde Thi Lu ve Buu Nguyen (2002) tarafından yapılan bir araştırmanın sonucunda üniversite öğrencilerinin yorumlama, analiz etme, çıkarım yapma, değerlendirme ve öz düzenlemeye ilişkin eleştirel düşünme algılarının yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Nickname ve Royafar (2019) tarafından yapılan bir araştırmanın sonucunda ise bu araştırmadan farklı olarak üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünme becerileri ortalamasının altında çıkmıştır. Araştırmada bu durumun nedeni olarak, bireylerin farklı aile geçmişlerine ek olarak, toplumun lehte ve aleyhte bakış açılarını sunmaya ve eleştirmeye hazır olmaması ve kısacası toplumda olguları sorgulama ruhunun eksikliği ve eğitim sistemini yöneten koşullar gösterilmiştir. Diğer bir ifade ile müfredatlarda düşünmeyi geliştirecek türde etkinliklere daha az, var olan bilgiyi korumaya daha fazla odaklanmasıdır. Bu sonuca göre öğrencilere eleştirel düşünme becerileri kazandırmak için kültürel olarak bir yapılanmanın gerekliliğinin yanı sıra, eğitim kurumlarında merak etmeyi, sorgulamayı, araştırmayı ve fikirler üretmeyi içeren müfredatların benimsenmesinin önemli olduğu görülmektedir.

Yanuarto ve Hapsari (2022) üniversite öğrencilerinin girişimcilikleri ile yaratıcı ve eleştirel düşünceleri arasındaki ilişkiyi ortaya koyan bir model önermişlerdir. Araştırma sonucuna göre yaratıcılık, eleştirel düşünme ve girişimcilik becerileri arasında yüksek ilişki bulunmuştur. Araştırma sonuçları ve literatürde yer alan araştırmalara dayanarak yükseköğretim programlarının eleştirel düşünme becerilerini destekleyecek şekilde yaratıcı ve özgün içeriklerle donatılmasının son derece önemli olduğu söylenebilir. Araştırmadan elde edilen sonuçlardan olan eleştirel düşünme becerileri yüksek olan öğrencilerin girişimciliklerinin de olumlu etkileneceği görüşünden hareketle müfredatların eleştirel düşünme becerilerini

geliştirecek şekilde düzenlenmesi yoluyla öğrencilerin girişimcilik özelliklerinde de ilerleme sağlanmasının mümkün olacağı düşünülmektedir.

Duyguların düşünme süreçlerini ifade etmeye nasıl yardımcı olacağını anlamayı içeren duygusal zeka iyi bir eleştirel düşünür olmak için gerekli koşullardandır. Araştırmadan elde edilen diğer bir sonuç, eleştirel düşünme boyutlarından olan duygusal zeka ile ilgilidir. Buna göre kız öğrencilerin duygusal zeka eğilimi erkek öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Araştırmadan elde edilen bu sonuç, Fida, Ghaffar, Zaman & Satti (2018), Makvana (2014) tarafından yapılan araştırmalarda ortaya konulara bulgularla desteklenmektedir.

Araştırmadan elde edilen başka bir sonuç ise, üniversite öğrencilerinin girişimciliklerinin yüksek düzeyde olduğu yönündedir. Literatürde araştırmanın bu bulgusunu destekler nitelikte araştırmalar bulunmaktadır. (Honca ve Çetinkaya, 2019; İşcan ve Kaygın, 2011). Bu araştırmaya göre öğrencilerin girişimcilikleri ile cinsiyetleri arasında sadece risk alma eğilimi açısından anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Buna göre erkek öğrencilerin girişimcilik boyutlarından olan risk alma eğilimi kadın öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Araştırmanın bulgusundan farklı olarak üniversite öğrencilerinin cinsiyetleri ile girişimcilik eğilimleri arasında farklılık bulunmamıştır (Bilge ve Bal, 2012; Doğan, 2013; Özdemir, 2013; Şenel ve Özgen, 2021). Literatürde araştırmanın bu bulgusunu destekler nitelikte araştırmalar da bulunmaktadır (Avşar, 2007; Bayraktar ve Karadeniz, 2016). Şirin, Bilir ve Öz (2018) tarafından yapılan çalışmada risk alma eğilimi düzeyinin erkek öğrencilerde daha düşük olduğu görülmüştür.

Araştırmaya göre girişimcilik boyutlarından olan yenilikçi olma boyutu güzel sanatlar eğitimi bölümünde daha yüksek olarak bulunmuştur. Elde edilen bu sonuç güzel sanatlar bölümünde verilen eğitimin yaratıcılık odaklı olması sebebiyle özgün fikirler geliştirmeye, dolayısıyla yenilikçi bir bakış açısı elde etmeye katkı sağladığı şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında sunulan öneriler aşağıdaki gibidir.

4.1. Uygulamalara Yönelik Öneriler

• Yükseköğretim kurumlarında öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini artırmaya yönelik eylem planlarının oluşturulması önerilmektedir

• Eleştirel düşünme eğilimleri ve girişimcilik arasındaki anlamlı ilişkiyi hareketle eleştirel düşünme eğilimleri yüksek düzeyde olan öğrencilerin bu özelliklerini fırsata dönüştürebilmeleri ve kuruma katkı sağlamaları için girişimcilik eğitimlerine katılmalarını teşvik etme yönünde adımlar atılması önerilmektedir

• Yükseköğretim kurumlarında verilen girişimcilik ve eleştirel düşünme derslerinin yenilikçilik, akıl yürütme, sistematiklik, duygusal zeka gibi içeriklerle entegre edilecek şekilde yapılandırılması önerilmektedir.

- Öğrencilerin girişimcilik becerilerini yenilikçilik boyutu üzerinden geliştirebilmek için bölümlerin program içeriklerinin yaratıcılık temelli olarak hazırlanması önerilmektedir.

- Eleştirel düşünme ve girişimcilik konularında cinsiyetler arasındaki farklılıkların hem kadın hem de erkek öğrencilerin lehine dengelenebilmesi için, öğrencilerin birbirlerine mentörlük yapmasını teşvik eden takım çalışması programlarının geliştirilmesi önerilmektedir.

4.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Yükseköğretimde girişimcilik ve eleştirel düşünme kavramları dijital yetkinliklerle birlikte ele alınarak bu üç değişken arasındaki ilişkiden yola çıkılarak bir model önerisi oluşturulması önerilmektedir.

- Yükseköğretim kurumlarında eleştirel düşünme ve girişimciliğin entegre edildiği bir içeriğe sahip 6-8 haftalık bir program oluşturularak deneysel bir çalışma yürütülmesi önerilmektedir.

- Öğrencilerin eleştirel düşünme becerileri ve girişimcilikleri arasındaki ilişkiler boylamsal olarak ele alınarak, farklı aralıklarla yapılan incelemeler sonucunda elde edilen sonuçlar üzerinden değerlendirmeler yapılması önerilmektedir.

Etik Beyan

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında belirtilen tüm kurallara uyulduğu beyan edilmiştir.

Etik Kurul Onayı

Araştırmanın etik ilkelere uygun yürütüldüğüne dair onay, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Araştırma ve Yayın Etik Kurulu’ndan 23.05.2023 tarih ve 05/19 sayılı kararı ile alınmıştır.

Çıkar Çatışması ve Finansal Katkı Beyanı

Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması ve finansal katkı beyan edilmemiştir.

KAYNAKÇA

- Akkaş, B. N. Ç., & Memiş, E. K. (2021). Eleştirel düşünme nedir? Ne değildir? E. Kabataş Memiş ve Ahmet Kaçar (Ed.). *Eleştirel ve analitik düşünme* içinde. Ankara: Pegem.
- Ateş, Y., & Yavuz, E. (2021). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal girişimcilik özelliklerinin ve eleştirel düşünme eğilimlerinin incelenmesi. *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (2), 183-207.
- Avşar, M. (2007). *Yüksek öğretimde öğrencilerin girişimcilik eğilimlerinin araştırılması, Çukurova Üniversitesinde bir uygulama*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Bayraktar, B., & Karadeniz, G. (2016). Üniversite gençlerinin girişimcilik özelliklerinde etkili olan faktörler. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5 (5), 60-73.
- Bilge, H., & Bal, V. (2012). Girişimcilik eğilimi: Celal Bayar Üniversitesi öğrencileri üzerine bir araştırma, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(6), 131-148.
- Borowiecki, R. (2015). Managing modern organizations.. Kusio, T. & Makowiec, M. Entrepreneurship Management (Eds.). In: *Entrepreneurship management functioning and development of an organization* (pp. 15-18). Poland: Functioning and Development of an Organization.
- Budi, G. S., & Farcis, F. (2021). Students' critical thinking skills in innovating problem solving in the physics entrepreneurship course. *Berkala Ilmiah Pendidikan Fisika*, 9(1), 39-46. <http://doi.org/10.20527/bipf.v9i1.9517>.
- Büyüköztürk, Ş. (2015). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cooney, T. (2012). Entrepreneurship skills for growth-orientated businesses. *OECD Report for the Workshop on 'Skills Development for SMEs and Entrepreneurship*, Copenhagen.
- Dabo, S. A. (2018). Critical thinking in entrepreneurship and youth attitudes towards entrepreneurial skill acquisition in plateau state, Nigeria. *International Journal of Science and Research (IJSR)*, 9 (1).
- Deveci, İ., & Çepni, S. (2015). Öğretmen adaylarına yönelik girişimcilik ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *International Journal of Human Sciences*, 12(2), 92-112. doi: [10.14687/ijhs.v12i2.3240](https://doi.org/10.14687/ijhs.v12i2.3240).
- Dewey, J. (1997). *How we think*. New York City: Global grey ebooks.
- Doğan, N. (2013) *Türkiye'de girişimcilik eğilimi: Üniversite öğrencilerine yönelik bir araştırma*, (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

- Fida, A., Ghaffar, A., & Zaman, A. (2018). Gender comparison of emotional intelligence of university students. *Journal of Education and Educational Development, 5*(1), 172-188.
- George, D., & Mallery, P. (2007). *SPSS for windows step by step. A simple study guide and reference* (7th Edition). Boston: Pearson Education, Inc. <https://archive.org/stream/sppssicforwindow0000geor#page/n1/mode/2up>.
- Ghaffar, A. (2020). Convergence between 21st century skills and entrepreneurship education in higher education institutes. *International Journal of Higher Education, 9* (1), 218-229.
- Goldsmith, R. E. (2013). Encouraging critical thinking skills among college students. *The Academic Forum, 2*(2),9-19.
- Güneş, F. (2021). Düşünme nedir? Nasıl öğretilir? E. Kabataş Memiş ve A. Kaçar (Ed.). *Eleştirel ve analitik düşünme* içinde. Ankara: Pegem.
- Hasançebi, F. Y. (2021). Eleştirel düşünmenin eğitim açısından önemi. E. Kabataş Memiş ve A. Kaçar (Ed.). *Eleştirel ve analitik düşünme* içinde. Ankara: Pegem.
- Honca, A. A., ve Çetinkaya, T. (2019). Üniversite öğrencilerinin girişimcilik düzeylerini belirlemeye yönelik bir araştırma. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 10*(17).
- Iglesias-Sánchez, P. P., Jambrino-Maldonado, C., Velasco, A. P., & Kokash, H. (2016). Impact of entrepreneurship programmes on university students. *Education Training, 58*(2), 209-228. <http://doi.org/10.1108/ET-01-2015-0004>.
- İşcan, Ö. F., Kaygın, E. (2011). Üniversite öğrencilerinin girişimcilik eğilimlerini belirlemeye yönelik bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15*(2), 443-462.
- Karakaya, İ. (2012). Bilimsel araştırma yöntemleri. A. Tanrıoğen (Ed.). *Bilimsel araştırma yöntemleri içinde* (ss.57-83). Ankara: Anı.
- Karakuş, A. & Uslu, S. (2021). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bireysel girişimcilik algıları ile eleştirel düşünme standartları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *International Social Sciences Studies Journal, 7*(91), 5434-5445.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi* (26. Basım). Ankara: Nobel Yayınları.
- Kim, D., & Lee, D. (2018). Impacts of metacognition on innovative behaviors: Focus on the mediating effects of entrepreneurship. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity, 4* (2), 18.
- Korkmaz, O. (2012). Üniversite öğrencilerinin girişimcilik eğilimlerini belirlemeye yönelik bir araştırma: Bülent Ecevit Üniversitesi örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14*(2), 209-226.

- Krueger, N. F. (2009). Entrepreneurial intentions are dead: Long live entrepreneurial intentions. A.L.Carsrud, M. Brännback (Eds.). *Understanding the entrepreneurial mind*. (pp.51-71). *International Studies in Entrepreneurship*. http://doi.org/10.1007/978-1-4419-0443-0_4.
- Kuratko, D. F. (2003). Entrepreneurship education: Emerging trends and challenges for the 21st century. *White Paper, US Association of Small Business Education*, 22, 124-136.
- Lundstrom, A., & Stevenson, L. A. (2006). *Entrepreneurship policy: Theory and practice* (Vol. 9). Springer Science & Business Media.
- Makvana, S. M. (2014). Emotional intelligence as related to difference areas, stream' and sex' among school student. *The International Journal of Indian Psychology*, 2(2), 5-18.
- Nakatani, K., & Wynekoop, J. (2020). Improving metacognition: A case study of a business critical thinking course. *e-Journal of Business Education & Scholarship of Teaching*, 14 (3), 25-42.
- Nickname, Z., & Royafar, A. (2019). Critical thinking skills of undergraduate students of educational sciences at Tehran universities. *Utopía y Praxis Latinoamericana*, 24(6), 54-63.
- Özdemir, L. (2013). Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi öğrencilerinin girişimcilik eğilimlerinin sosyo-demografik özellikler açısından değerlendirilmesi. *International Conference on Eurasian Economies*, 617-626.
- Özgenel, M. & Çetin, M. (2018). Development of the Marmara Critical Thinking Dispositions Scale: Validity and reliability analysis. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 9 (32), 991-1015.
- Öztürk, E., Önder, A. N. & Güven Yıldırım, E. (2019). Fen bilgisi öğretmen adaylarının girişimcilik özelliklerinin ve eleştirel düşünme eğilimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Journal of Individual Differences in Education*, 1(2),89-107.
- Patir, S., Karahan, M. (2010). Girişimcilik eğitimi ve üniversite öğrencilerinin girişimcilik profillerinin belirlenmesine yönelik bir alan arayırması. *Business and Economics Research Journal*, 1(2), 27.
- Potter, J. (2008). *Entrepreneurship and higher education: Future policy directions*. Corrigenda to OECD publications may be found on line at: www.oecd.org/publishing/corrigenda adresinden erişilmiştir.
- Ruggiero, V. R. (2022). *Eleştirel düşünme için bir rehber* (Çev. Çağdaş Dedeoğlu). İstanbul: Alfa Yayınları
- Scott, J. M., Penaluna, A., & Thompson, J. L. (2016). A critical perspective on learning outcomes and the effectiveness of experiential approaches in

- entrepreneurship education. *Education Training*, 58 (1), 82-93. <http://doi.org/10.1108/et-06-2014-0063>.
- Sellars, M., Fakirmohammad, R., Bui, L., Fishetti, J., Niyosov, S., Reynolds, R., Thapliyal, N., Smith, Y., & Ali, N. (2018). Conversations on critical thinking: Can critical thinking find its way forward as the skill set and mindset of the century? *Education Sciences*, 8 (205),1-29.
- Sormunen, C., & Chalupa, M. (1994). Critical thinking skills research: Developing evaluation techniques. *Journal of Education for Business*, 69(3), 172-177.
- Suciati, R., Susilo, H., Lestari, U., & Gofur, A. (2022). Critical thinking skills: Profile and mastering concepts of undergraduate students. *International Journal of Evaluation and Research in Education (IJERE)*, 11(3), 1250-1257.
- Sugito, P. (2020). Linkages of entrepreneurial experiences & critical thinking with ability to identify business opportunities through active information search. *Solid State Technology*, 63(6),7647-7653.
- Sutanto, E. M., Sigiols, P. J., & Putih, I. (2019). University students' entrepreneurial performance. *Journal of Economics Business Accounting Ventura*, 21(2), 215-258.
- Şenel, D., & Özgen, F. Ö. (2021). Önlisans öğrencilerinin girişimcilik eğilimleri: pamukkaleüniversitesi çocuk gelişimi bölümü öğrencileri üzerine bir araştırma. *Antalya Bilim University International Journal Of Social Sciences*, 1(1), 15-33.
- Şirin, Y., Bilir, F., & Öz, G. (2018). Üniversite öğrencilerinin sosyal girişimcilik eğilimleri: beden eğitimi ve spor yüksekokulu örneği. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 3(3), 35-47.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics*. Boston: Pearson Education Inc.
- Thi Lui, S. N., & Buu Nguyen, H. (2022). University student's critical thinking skills: Teachers' perceptions and practices in argumentative essays. *European Journal of English Language Teaching*, 7(4).
- Timmons, J. A., Spinelli, S., & Adams, R. J. (2016). *New venture creation: Entrepreneurship for the 21st century* (Tenth Edition). New York: McGraw-Hill/Irwin.
- Tümen Akyıldız, S. (2020). Üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünme engellerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi (Fırat Üniversitesi örneği). *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 6(2), 219-234.
- Tümkaya, S., & Aybek, M. (2008). Üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerinin sosyo-demografik özellikler açısından incelenmesi, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 387-402.

- Ubuz, M. (2019). *Üniversite öğrencilerinin girişimcilik özelliklerinin girişimcilik eğilimlerine etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Valerio, A., Parton, B., & Robb, A. (2014). *Entrepreneurship education and training programs around the world: Dimensions for success*. Washington: The World Bank.
- Yanuarto, W.N., & Hapsari, I. (2022). The model of creative thinking, critical thinking, and entrepreneurial skills among university students. *Jurnal Teori dan Aplikasi Mate*, 6 (2), 411-424.
- Zhuo, Z. (2018). Albert N. Link, Donalds, Siegel, and Mike Wright's the chicago handbook of university technology transfer and academic entrepreneurship. *High Educ*, 75, 1125-1128. <http://doi.org/10.1007/s10734-017-0181-6>.